

ชีวิตนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในยุคอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์เป็นคนบด

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

ผมเข้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี 2507 โดยเรียนรวมในคณะศิลปศาสตร์ในชั้นปีที่หนึ่ง แล้วจึงแยกคณะตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป รุ่นผมนับเป็นศิลปศาสตร์รุ่นที่สาม การสอบเข้ามหาวิทยาลัยสำหรับศิลปศาสตร์ 3 รุ่นแรกเป็นการสอบรวมเข้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มิใช่การสอบเข้าคณะโดยตรง การสอบคัดเลือกเข้าคณะโดยตรงเริ่มต้นหลังรุ่นผมหนึ่งรุ่น

เมื่อแรกเข้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผมตั้งใจเรียนรัฐศาสตร์ เพราะมีความสนใจการเมืองเป็นปฐม แต่แล้วเอกบุรุษนาม “ป๋วย อึ๊งภากรณ์” ก็ทำให้ผมเปลี่ยนความตั้งใจ

สิ่งแวดล้อมทำให้ผมสนใจการเมือง ทั้งๆที่ผมเกิดในตระกูลพ่อค้า เดิมบ้านผมอยู่ท่าช้างวังหลวง ภูมิรัฐศาสตร์ของบ้านท่าช้างวังหลวงอยู่ใกล้ทั้งสนามหลวงและมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง จึงมีส่วนสำคัญในการบ่มเพาะความสนใจการเมืองของผม

การใช้ชีวิตที่ท่าช้างวังหลวงทำให้ผมมีประสบการณ์ทางการเมือง อาทิเช่น เมื่อเกิดกบฏแมนฮัตตันในปี 2494 ผมต้อง ‘ย้าย’ บ้านชั่วคราวไปอยู่เสาชิงช้า เพราะที่ท่าช้างวังหลวงยังคงหูดับดับใหม่ ระเบิดลูกหนึ่งเข้าไปฝังบนเพดานบ้านผม โชคดีที่ระเบิดด้าน ด้วยเหตุที่ผมใช้ชีวิตที่ท่าช้างวังหลวงในวัยเด็กนี้เอง ผมจึงฝังใจเข้าข้างทหารเรือมากกว่าทหารบก

สนามหลวงให้ความรู้ทางเมืองไทยแก่ผมชนิดที่ไม่มีสถาบันการศึกษาใดให้ได้ ในปลายยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม ท่านผู้นำผู้เปล่งมธุรสวาจา ‘เชื้อผู้นำชาติพันธุ์’ จำยอมผ่อนปรนให้ประชาชนมีเสรีภาพทางการเมืองมากขึ้น เนื่องจากอำนาจการเมืองกำลังหลุดลอบไปสู่กลุ่มสี่เสาทีเวศร์ อันมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นผู้นำ หรือมิฉะนั้นก็หลุดลอบไปสู่กลุ่มชอยราชครู อันมีพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์เป็นผู้นำ ไฮด์ปาร์กสนามหลวงเกิดขึ้นโดยยึด Hyde Park แห่งมหานครลอนดอนเป็นแบบอย่าง อุบัติการณ์แห่งไฮด์ปาร์กสนามหลวงเกิดขึ้นหลังจากจอมพล ป. กลับจากการเดินทางรอบโลกในปี 2498 ผมมีโอกาสฟังไฮด์ปาร์กหลายครั้ง และติดอกติดใจการปราศรัยของเหล่า ‘ดาวไฮด์ปาร์ก’ ซึ่งสามารถจำแนกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ กลุ่มหนึ่งวิพากษ์พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ อีกกลุ่มหนึ่งวิจารณ์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

เมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี 2500 ผมติดตามฟังการปราศรัยหาเสียงของพรรคการเมืองต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพรรคประชาธิปัตย์ โดยที่สนามหลวงเป็นเวทีหาเสียงสำคัญ

ในยุครัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผมยังคงติดตามการเมืองไทยจากสนามหลวง ไม่ว่าจะป็นกรณีการเผากรอบอกสุบผื่น การรื้อฟื้นพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ การยิงเป้า ผู้ถูกกล่าวหาว่ามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ และผู้ถูกกล่าวหาว่าจงใจเผาบ้านเพื่อเอาเงิน ประกัน ทั้งนี้โดยมิได้ดำเนินการลงโทษตามกระบวนการยุติธรรม หากแต่เป็นการใช้อำนาจ บาดตรใหญ่ผิดทำนองคลองธรรม ผมจำได้ว่า เคยไปเดินดูรอยกระสุนกำแพงราชบัณฑิตยสถาน อัน เป็นสถานยิงเป้าประชาชนโดยไม่คำนึงถึงความเป็นธรรม

ผมใกล้ชิดมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองพอๆกับที่ใกล้ชิดสนามหลวง เมื่อ ผมเป็นนักเรียน ผมมักจะเดินกลับบ้านจากโรงเรียนวัดบวรนิเวศผ่านสนามหลวง หากมีการแข่งขัน กีฬาระหว่างคณะในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยเฉพาะฟุตบอล ผมมักจะแวะเข้าไปชมการ แข่งขันด้วย ยิ่งเป็นการแข่งขันกรีฑาประจำปีด้วยแล้ว ผมมีโอกาสเห็นการเชียร์กีฬาด้วยความตื่นตา ตื่นใจ การที่เข้ามามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองๆบ่อยๆนี้เอง ทำให้ผมมีโอกาสติดตาม สังเกตการณ์เกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของนักศึกษาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประท้วงการ เลือกลงตั้ง 'สกปรก' ในปี 2500

ดังได้กล่าวแล้วว่า ผมตั้งใจเรียนรัฐศาสตร์ แต่อาจารย์ป่วยทำให้ผมเปลี่ยนใจ เพื่อ นร่วมรุ่นที่มีพฤติกรรมโลเลเหมือนผมคงมีจำนวนไม่น้อย อาจารย์ป่วยมีแรงดึงดูดนักศึกษามหาศาล ชนิดที่ไม่มีคนบดเคี้ยวใครได้มีพลาญภาพเท่า เพราะเหตุที่อาจารย์ป่วยเป็นขุนนางนักวิชาการ (Technocrat) ที่มีความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต และมีความกล้าหาญทางจริยธรรม และด้วย เหตุที่อาจารย์ป่วยมีบทบาทสำคัญในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เมื่ออาจารย์ป่วยเป็น คนบดเคี้ยวเศรษฐกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประชาสังคมไทยย่อมคาดหวังว่า คณะ ดังกล่าวจะเป็นคณะวิชาที่มีอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการผลิตบัณฑิตที่เป็นกำลังสำคัญของ สังคมเศรษฐกิจไทยในอนาคต ความคาดหวังดังกล่าวนี้เป็นจริงหรือไม่ เพียงใด เป็นเรื่องที่ประชา สังคมไทยต้องเป็นผู้ประเมิน

ผมจำได้ว่า ผู้เป็นบิดามารดาจำนวนไม่น้อยบอกกล่าวลูกหลานให้เข้าคณะ เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อเป็น 'ลูกศิษย์' อาจารย์ป่วย ตัวผมเองได้ยินแม่พร่ำ ก่อถึงคุณงามความดีของอาจารย์ป่วยไม่ขาดปาก ด้วยเหตุที่ผมเป็น 'ลูกจีน' แม่ผมมักจะพูดถึง อาจารย์ป่วยในฐานะ 'ลูกจีน' ที่อุทิศชีวิตเพื่อแผ่นดินไทย ด้วยเหตุที่อาจารย์ป่วยมีสถานะพิเศษใน สังคมไทยเช่นนี้เอง คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงมีพลังดูด 'มันสมอง' ของชาติ เข้ามาเป็นนักศึกษา ชื่อเสียงกิตติคุณของอาจารย์ป่วย ผนวกกับทุนการศึกษาที่จัดสรรโดยมูลนิธิ ริอากีเฟลเลอร์ ทำให้พลังดูดดังกล่าวนี้เข้มแข็งยิ่ง โครงการปริญญาโทภาคภาษาอังกฤษเป็นที่รวม ของนักศึกษาเศรษฐศาสตร์ชั้นนำของประเทศ บรรดานักศึกษาเศรษฐศาสตร์ไทยที่เป็นยอดขุนพล จากนานามหาวิทยาลัย ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศพากันตบเท้าเข้า M.A. Program ของ

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ณ บัดนี้ ผลผลิตของโครงการนี้เข้าไปมีบทบาทในภาคส่วนต่างๆของสังคมเศรษฐกิจไทย

เมื่ออาจารย์ป่วยรับตำแหน่งคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี 2507 นั้น เป็นช่วงเวลาที่นักศึกษาสิ้นบทบาททางการเมือง ระบอบสฤษดิ์ ซึ่งตามมาด้วยระบอบถนอม-ประภาส นอกจากทำลายพลังของฝ่ายเสรีนิยมและฝ่ายซ้ายในสังคมการเมืองไทยแล้ว ยัง ‘ทำหมัน’ ขบวนการนิสิตนักศึกษาอีกด้วย ในยุคที่ผมเป็นนักศึกษา (2507-2511) ผมไม่เคยได้ยินคำขวัญ ‘ฉันทรรวมศาสตร์ เพราะธรรมศาสตร์สอนให้ฉันทรักประชาชน’ นักศึกษาส่วนใหญ่ก็ว่าได้ไม่รู้จักกุหลาบ สายประดิษฐ์ เสนีย์ เสาวพงศ์ อิศรา อมันตกุล มิพักต้องกล่าวถึงจิตร ภูมิศักดิ์ มีเพียงนักศึกษาส่วนน้อยเท่านั้นที่สนใจศึกษางานเขียนของผู้นำทางปัญญาเหล่านี้ นอกจากความสำนึกต่อสังคมและความสำนึกทางการเมืองจะมีน้อยแล้ว การใช้ชีวิตในการแสวงหาความบันเทิงนานาประเภทยังเป็นพฤติกรรมโดยทั่วไปอีกด้วย ผมจำได้ดีว่า ในยุคที่ผมเป็นนักศึกษา นักศึกษาจำนวนไม่น้อยใช้เวลาว่างในการเล่นบิลเลียดหรือไม่ก็เล่นโบว์ลิง ทั้งนี้ต้องกล่าวว่า สถานโบว์ลิงผุดขึ้นเป็นจำนวนมากในปลายทศวรรษ 2500 โดยที่พวก LoSo เล่นบิลเลียด และพวก HiSo เล่นทั้งบิลเลียดและโบว์ลิง ผมถูกจัดกลุ่มให้อยู่ในห้อง HiSo ทั้งๆที่โดยเนื้อแท้ผมเป็นพวก MiSo และเพิ่งพ้นสภาพจากการเป็นเด็กวัดหมาดๆ ผมเล่นบิลเลียดไม่เป็นและฐานะไม่ดีพอที่จะเล่นโบว์ลิง ผมจึงมิได้เล่น ‘กีฬา’ ทั้งสอง แต่บ่อยครั้งที่ผมถูกตั้งให้ไปนั่งดูคนอื่นเล่น ผมต้องต่อสู้อะหว่างแรงดึงเข้าสถานอบายมุขกับความต้องการเข้าห้องสมุดเพื่ออ่านหนังสือ การณ์ปรากฏว่า ผมใช้เวลาในห้องสมุดมากกว่าในสถานอบายมุข โดยที่พระสยามเทวาริราชมิได้ช่วย

ยุคสมัยที่ผมเป็นนักศึกษาเรียกกันว่า ยุค “สายลม แสงแดด” เมื่ออาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เขียนรายงานวิจัยเรื่อง *ประวัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์* ท่านได้กล่าวถึงปรากฏการณ์นี้ หนังสือเรื่อง *ขบวนการนักศึกษาไทยจาก 2475 ถึง 14 ตุลาคม 2516* (สำนักพิมพ์สายธาร 2546) ของวิทยากร เชียงกูร ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ และวิสา คัญทัพ เสนอบทวิเคราะห์ชีวิตนักศึกษาในยุค “สายลม แสงแดด” เช่นเดียวกัน นอกจากนักศึกษาจะใช้ชีวิตอย่างปราศจากแก่นสาร และขาดการบ่มเพาะให้มีความสำนึกต่อสังคมแล้ว ความสำนึกในด้านความเป็นธรรมก็มีอยู่เพียงน้อยนิดอีกด้วย มิพักต้องกล่าวถึงความสำนึกในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และประชาธิปไตย ซึ่งเกือบไม่มีเลย ภววิสัยดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นโดยชัดเจนในงานวรรณกรรม บทกลอน ดนตรี และละคร

ผมไม่แน่ใจว่า อาจารย์ป่วย ‘เข้าใจ’ ปรากฏการณ์ “สายลม แสงแดด” หรือไม่ เพียงใด เพราะอาจารย์ป่วยใช้ชีวิตในฐานะขุนนางนักวิชาการผู้มีบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ และห่างเหินจากมหาวิทยาลัยและนักศึกษานานเกือบทศวรรษ แต่ด้วยการใช้สามัญสำนึกที่มีพื้นฐานมาจากความรักความเป็นธรรม การเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น และความเชื่อสัจยสุจริต อาจารย์ป่วยมีส่วนช่วยเปลี่ยนแปลงชีวิตนักศึกษา ที่ละเล็กทีละน้อย อย่างในที่สุด

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมที่กระทบต่อผลประโยชน์นักศึกษา มีพื้นฐานมาจากการเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น การกำหนด ‘กฎเหล็ก’ ว่า นักศึกษาที่ทุจริตในการสอบมีโทษไล่ออกสถานเดียว มีพื้นฐานมาจากความต้องการให้นักศึกษาซื่อสัตย์สุจริต การส่งเสริมให้นักศึกษาจับกลุ่มถกเถียงทางวิชาการมีส่วนร่วมในการให้ทางเลือกการใช้ชีวิตอย่างมีแก่นสารแก่นักศึกษา

สำนักงานนักเรียนกลางคริสเตียน (สะพานหัวช้าง) เป็นหน่วยงานแรกที่ริเริ่มให้มี ‘สภากาแฟ’ อันเป็นที่ซึ่งนักศึกษาและอาจารย์มหาวิทยาลัยนานาชาติสถาบันพบปะสนทนาทางวิชาการ ภายใต้หัวข้อที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ประมาณปี 2508 สำนักงานดังกล่าวจัดให้มีการสัมมนาในหัวข้อ “ความรับผิดชอบทางจริยธรรมเป็นความจำเป็นในการพัฒนาประเทศ” โดยอาจารย์ป่วยเป็น Keynote Speaker ผมมีโอกาสเข้าร่วมการสัมมนาครั้งนั้น ผมปลื้มใจจากมหาวิทยาลัยไปเข้าร่วม ‘สภากาแฟ’ ลักษณะนี้ เพราะเบื่อหน่ายการใช้ชีวิตที่ไม่มีแก่นสาร ในเวลาต่อมา ‘สภากาแฟ’ ผุดขึ้นในมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อนักศึกษากลุ่มหนึ่งจัดตั้ง *กลุ่มเศรษฐกิจ* เพื่อจัดกิจกรรมประเภท ‘สภากาแฟ’ อาจารย์ป่วยเกือบนอนอย่างเต็มที่ พร้อมทั้งตั้งชื่อกลุ่มให้ด้วย ภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเดือนตุลาคม 2516 กลุ่มเศรษฐกิจก้าวล่วงไปสอนหนังสือเด็กยากจนในสลัมและเด็กเร่ร่อน พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกให้เด็กเหล่านั้นสอบเทียบเพื่อรับประกาศนียบัตรการศึกษาประโยคต่างๆ อันเป็นกิจกรรมที่สมศักดิ์ศรีของชื่อ “เศรษฐกิจ”

นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาในทศวรรษ 2500 ใฝ่ที่จะใช้ชีวิตในทางไร้แก่นสารเสียทั้งหมด มีบางกลุ่มพยายามประกอบกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ กิจกรรมค่ายอาสาสมัครเพิ่งเริ่มมีพลวัตเมื่อผมใกล้จบการศึกษา การจัดพิมพ์ ‘นิตยสาร’ ต้องถือเป็นกิจกรรมที่ให้ประโยชน์ ชุมชนวรรณศิลป์ผลิต *วรรณศิลป์* อย่างสม่ำเสมอจนเรียกว่า *นิตยสาร* ได้ นักศึกษาจำนวนไม่น้อยรวมตัวกันผลิต ‘นิตยสาร’ รายละเอียด อาทิเช่น *เจ็ดสถาบัน ลอมฟาง* เป็นต้น นิตยสารและ ‘นิตยสาร’ เหล่านี้มีสารที่ต้องการสื่อ และค่อนข้างไปทางประเทืองปัญญา

ผมสนใจผลิตหนังสือตั้งแต่เป็นนักเรียนมัธยม ด้วยเหตุดังนั้น จึงไม่ลังเลที่จะร่วมประกอบกิจกรรมประเภทนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการขีดเขียน เมื่ออาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ต้องการผลิต *สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับนิสิตนักศึกษา* ผมมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น เมื่ออาจารย์ตีรัตน์ พรหมศิริ (คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) ต้องการผลิต *พัฒนาสาร* (ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม) ผมร่วมเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญ มีพักต้องกล่าวว่า ผมเป็นบรรณากรหนังสือ *อนุสรณ์เศรษฐศาสตร์ ปี 2509* ด้วย ผมจำได้ว่า อาจารย์ป่วยควักกระเป๋าส่วนตัวสำหรับการจัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์นี้ เพราะไม่ต้องการให้นักศึกษารบกวนบริษัทธุรกิจร้านค้าในการเป็นสปอนเซอร์ อาจารย์ป่วยเคร่งครัดในเรื่อง “พรหมจรรย์ของขุนนางนักวิชาการ” ในข้อที่

จะต้องไม่ข้องเกี่ยวกับผลประโยชน์ธุรกิจเอกชน แม้ว่าการขอสปอนเซอร์จะห่างไกลจากการมีผลประโยชน์ทับซ้อนก็ตาม

เมื่อผมย้ายจากคณะศิลปศาสตร์เข้าคณะเศรษฐศาสตร์ในชั้นปีที่สอง ด้วยอนุภาพของแม่เหล็กยี่ห้อ “อึ้งภากรณ์” ผมตะลุยอ่านหนังสือเศรษฐศาสตร์ภาษาไทยที่เป็นหนังสือประกอบการบรรยายจนเกือบหมด และพบว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ล้ำหลังทางวิชาการเป็นอันมาก ในบรรดาตำราเศรษฐศาสตร์ภาษาไทยที่ใช้สอนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก่อนกลางทศวรรษ 2500 ผมไม่พบว่ามีตำราเล่มไหนกล่าวถึง Keynesian Revolution หรือมีเนื้อหาที่เป็น Keynesian Economics เลย ทั้งๆที่ Keynesian Revolution เกิดก่อนที่ผมเข้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ถึง 28 ปี จะมียกเว้นก็แต่ศาสตราจารย์ ดร.เดียน บุนนาค ซึ่งแปลตำรา *Economics : An Introductory Analysis* ของ Paul A. Samuelson และทยอยพิมพ์ออกสู่โลกวิชาการตั้งแต่ปี 2504 ซึ่งมีนัยสำคัญว่า อาจารย์เดียนสลัดออกจากแอกสำนักฝรั่งเศสและหันไปหาสำนักอเมริกัน (โปรดอ่านบทความของผมเรื่อง “พอล แซมมวลสันกับตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น” ในหนังสือถนนวนหนังสือ) นอกคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ Keynesian Economics คืบุคคลานเข้าไปสู่ตำราเศรษฐศาสตร์แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือของคุณนุกูล ประจวบเหมาะ เรื่อง *ทฤษฎีการว่าจ้างแรงงาน ดอกเบี้ย และเงินตรา* (พิมพ์ครั้งล่าสุดโดยสำนักพิมพ์ประมวลมิตร 2516)

เมื่อผมตั้งข้อสังเกตเรื่องความล้ำหลังทางวิชาการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อนนักศึกษาที่มีเลือดรักสถาบันอย่างไรเหตุผลไม่พอใจข้อสังเกตของผม ผมอธิบายความล้ำหลังทางวิชาการนี้ว่าเป็นผลจากการครอบงำของ “สำนักวิชาการขุนนาง” มหาวิทยาลัยขาดคณบดีและอาจารย์มืออาชีพ ผู้ดำรงตำแหน่งคณบดีล้วนมีภาระงานอื่นเป็นอาชีพหลัก ความใส่ใจต่อการบริหารมีไม่มากเท่าที่ควร ส่วนอาจารย์ผู้สอนล้วนเป็นข้าราชการในสังกัดกระทรวงทบวงกรมต่างๆที่มีใช้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในบางวิชา การขาดการสอนเป็นเรื่องปกติ การเข้าสอนเป็นเรื่องผิดปกติ มีพักต้องกล่าววว่า เนื้อหาที่สอนจะล้ำหลังทางวิชาการมากเพียงใด ในเมื่ออาจารย์ผู้สอนมีหน้าที่การทำงานประจำ ไม่มีเวลาติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ ผมเคยเสนอบทวิเคราะห์ว่า ในยุคดังกล่าวนี้ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ถูกครอบงำโดย “สำนักวิชาการขุนนาง” เพราะฟุ้งขุนนางนักวิชาการจากกระทรวงทบวงกรมต่างๆเป็นผู้สอน โดยไม่คิดสร้างอาจารย์ประจำของตน สำหรับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การสร้างอาจารย์ประจำเป็นปรากฏการณ์หลังทศวรรษ 2500 โดยที่อาจารย์ป่วยเป็นผู้นำในการผลักดันนโยบายนี้ ในสภาพดังที่พรรณนาข้างต้นนี้ นักศึกษาเพียงแต่จดคำบรรยายของอาจารย์ผู้สอน หรือลอกคำบรรยายจากเพื่อนแล้วนำไปท่องสำหรับการสอบได้ มรรควิธีแห่งการเป็นบัณฑิตมีเพียงเท่านั้น จน T.H. Silcock นำไปตั้งข้อสังเกตในหนังสือชื่อ *Southeast Asian University* (Duke University Press, 1964)

อรรถาธิบายว่าด้วยการครอบงำของ “สำนักวิชาการขุนนาง” ดังที่ผมกล่าวข้างต้นนี้เป็นเรื่องที่ผมใช้อธิบายย้อนหลัง เมื่อผมเป็นนักศึกษาอยู่นั้น ผมอธิบายมิได้ว่า ทำไมผมจึงเบื่อห้องเรียนจนต้องหันไปหา ‘สภากาแฟ’ และหันไปประกอบกิจกรรมการจัดทำหนังสือ ผมมาพบคำตอบในภายหลังว่า ห้องเรียนไม่มีเรื่องน่าสนใจ อันเป็นผลจากความล้าหลังทางวิชาการ

ผมเข้าใจว่า อาจารย์ป่วยตระหนักถึงความล้าหลังทางวิชาการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์โดยทั่วไป และของคณะเศรษฐศาสตร์โดยเฉพาะเป็นอย่างดี อาจารย์ป่วยมาจาก Modern Sector มีลูกน้องจำนวนมากที่เพิ่งจบการศึกษาเศรษฐศาสตร์จากต่างประเทศ และมีโอกาสพบปะและประชุมร่วมกับนักเศรษฐศาสตร์ชั้นนำของโลก ในขณะที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีสภาพเป็น Traditional Sector ขาดความก้าวหน้า ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลจากการถูกระงับทางวิชาการเมื่อ อันเป็นผลจากการเป็นฐานที่มั่นของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

ผมเห็นความพยายามของอาจารย์ป่วยในการแก้ปัญหาความล้าหลังทางวิชาการของคณะเศรษฐศาสตร์ เริ่มต้นด้วยการบอกเลิกอาจารย์ผู้บรรยายที่ขาดสอนบ่อย อาจารย์บางคนเกือบไม่เคยโผล่มาสอนหนังสือเลย เวลาสอบให้นักศึกษาตกเป็นจำนวนมากเกินกว่าครึ่ง อาจารย์ป่วยเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรม บางวิชามีเนื้อหาล้าสมัย อาจารย์ป่วยก็ดำเนินการนำวิชาที่ทันสมัยเข้าไปแทนที่ วิธีการแก้ปัญหาของอาจารย์ป่วยแม้จะแลดูละมุนละม่อม แต่ผมถือว่าเป็น Shock Therapy การขอความช่วยเหลือจากมูลนิธิโรกกีเฟลเลอร์ โดยมีศาสตราจารย์ชาวอเมริกันมาช่วยสอนและช่วยปรับปรุงหลักสูตรต้องถือเป็น Shock Factor เพราะนอกจากจะมีการปรับปรุงหลักสูตรแล้ว ศาสตราจารย์เหล่านั้นยังนำความรู้ ‘ใหม่’ เข้ามาด้วย แต่อาจารย์ป่วยถูกวิพากษ์ว่าเป็นผู้เร่งกระบวนการ Americanization ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อาจารย์ป่วยมองการณ์ไกลว่า คณะเศรษฐศาสตร์จะก้าวหน้าได้ จำเป็นต้องมี Academic Infrastructure ที่แข็งแกร่ง การผลิตอาจารย์ประจำและการจัดตั้งห้องสมุดคณะนับเป็นการลงทุนด้าน Academic Infrastructure ที่สำคัญยิ่ง ในเวลานั้น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เพิ่งก้าวสู่ยุคการพัฒนา ห้องสมุดคณะมีเฉพาะแต่คณะรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งทันสมัยด้วยเงินช่วยเหลือจาก Ford Foundation (ต่อมาย้ายออกไปจัดตั้งเป็น NIDA) ผมมักจะหลบไปอ่านหนังสือที่ห้องสมุดคณะนี้ เพราะมีหนังสือจำนวนมากที่ทันสมัย เมื่อห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์เปิดใช้ ผมจำได้ว่า เพื่อนๆที่เป็นหนอนหนังสือจำนวนไม่น้อยยินดีปรีดาปราโมทย์เป็นอันมาก ด้วยเงินช่วยเหลือจาก Rockefeller Foundation ในเบื้องต้น ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์ก้าวหน้าตามลำดับ จนกลายเป็นฐานที่มั่นทางปัญญาที่สำคัญของสังคมเศรษฐกิจไทยในปัจจุบัน

อาจารย์ป่วยพยายามผลักดันให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รับนโยบายการผลิตอาจารย์ประจำ นโยบายดังกล่าวนี้ได้รับการคัดค้านจากคณบดีคณะนิติศาสตร์และคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีในเวลานั้น ผมเคยเห็นอาจารย์ป่วยแสดงความอ่อนใจที่ต้องต่อสู้ในเรื่องนโยบายเช่นนี้

บัดนี้ ทั้งคณะนิติศาสตร์และคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีล้วนมีอาจารย์ประจำที่พร้อม ใน
 แ่งนี้ อาจารย์ป้วยมีส่วนทำลาย “สำนักวิชาการขุนนาง” และอำนาจการให้อาจารย์มหาวิทยาลัย
 กลายเป็นอาชีพ อาจารย์มหาวิทยาลัยเป็นอาชีพค่อนข้างใหม่ในบริบทของสังคมไทย

ผมไม่เคยเรียนหนังสือกับอาจารย์ป้วย เท่าที่ผมทราบ อาจารย์ป้วยสอนหนังสืออย่าง
 เป็นกิจจะลักษณะในช่วงปลายทศวรรษ 2490 ต่อเนื่องกับต้นทศวรรษ 2500 ต่อมาเมื่อการงาน
 ล้นตัว เนื่องจากอาจารย์ป้วยรับตำแหน่งราชการสำคัญหลายตำแหน่ง อาจารย์ป้วยต้องวางมือ
 จากการสอนหนังสือ อาจารย์ป้วยกลับมาสอนหนังสืออีกครั้งหนึ่งเมื่อมีการก่อตั้งคณะศิลปศาสตร์
 ผมเข้าใจว่า นักศึกษาศิลปศาสตร์รุ่นที่ 1-2 มีโอกาสเรียนเศรษฐศาสตร์กับอาจารย์ป้วย อีกทั้งเคยได้
 ยินอาจารย์ป้วยกล่าวถึงความยากลำบากในการเตรียมสอนครั้งหลังนี้ เพราะที่จัดการสอนไปนานนับ
 สิบปี และอาจมีอากร ‘เรือวิชา’ โดยเฉพาะในเรื่องกราฟและสูตรคณิตศาสตร์

แม้ผมจะไม่เคยเรียนหนังสือกับอาจารย์ป้วย แต่ผมก็ถือว่าตัวเองเป็นลูกศิษย์อาจารย์
 ป้วย เพราะเรียนรู้เศรษฐศาสตร์และเศรษฐกิจประเทศไทยจากหนังสือและบทความที่อาจารย์ป้วย
 เขียน มีหน้าที่ยังมีโอกาสฟังอาจารย์ป้วยแสดงปาฐกถาและอภิปรายทางวิชาการอีกด้วย ใน
 ประการสำคัญ มีโอกาสเรียนรู้จริยปฏิบัติและคุณธรรมของอาจารย์ป้วย ใครก็ตามที่มีโอกาสใกล้ชิด
 อาจารย์ป้วยย่อมเป็นลาภอันประเสริฐ